

La pau: un projecte possible

Sr. Alfons Banda i Tarradellas, president del Patronat de la Fundació per la Pau

Ponència presentada a les: XVes. Jornades Interdisciplinàries "CONVIVÈNCIA AL SEGLE XXI. La Carta de la Pau", organitzades per l'Àmbit d'Investigació i Difusió Maria Corral. Barcelona, 1994.

Agraeixo a l'Àmbit Maria Corral i a la Universitas Albertiana la seva invitació a participar en aquestes Jornades en les quals col.laboro amb molt de gust, perquè el marc en què es donen m'és especialment agradable per dos motius: un, perquè el motiu d'aquestes Jornades és la Carta de la Pau, i tots els qui la vam conèixer i signar en el seu moment creiem que és un document important al qual tot el suport que se li doni és poc. Un altre motiu és perquè, a part el contingut mateix de la Carta de la Pau, em produeix una gran satisfacció que sigui un document que s'adreçarà a les Nacions Unides. Penso que les Nacions Unides, amb tots els seus defectes, amb totes les seves deficiències, amb tota la seva necessitat de reforma... és una realitat que cal tenir en compte en el món d'avui. Tots aquells que d'alguna manera ens proposen propiciar un procés que vagi cap a una cultura de pau penso que hem de jugar la carta de les Nacions Unides, encara que en critiquem determinats aspectes i que demanem una profunda reforma. Tot i no ser el tema d'avui, sí que voldria dir que hem de creure que les Nacions Unides han de tenir un paper fonamental en el desenvolupament d'una cultura de pau en el nostre món. En dir les Nacions Unides, em refereixo també a tots els organismes que se'n deriven com, per exemple l'Unesco.

Abans de començar pròpiament les reflexions que jo els pugui adreçar, també em voldria fer una pregunta: ¿És inútil aquesta Carta? ¿És inútil, per exemple, la xerrada d'avui, la nostra reunió? Penso que és una pregunta que ens hem de fer forçosament si examinem el context en què es dona aquesta Carta de la Pau i en què es fa aquesta reunió.

Voldria fer com dos "flashos" de fets absolutament coneguts, dues petites notícies -una és notícia i l'altra és un comentari que he llegit a la premsa- que em sembla que ens situen en el món que estem; tots coneixem, però no deixem d'esgarrifar-nos en llegir sovint notícies com aquesta i que diu simplement: "Les guerres han mort 1,5 milions d'infants i n'han ferit 4 milions més tot al llarg dels últims deu anys, segons un informe que va difondre ahir a Londres la societat Save the Children Found. Milions de menors han estat violats, han vist com mataven els seus pares, han perdut la seva llar o han estat obligats a convertir-se en soldats, segons el document. Nou de cada deu persones mortes o ferides a les guerres són civils, la majoria són dones i infants."

Una altra notícia extreta d'uns comentaris sobre el món d'avui i que llegia a la premsa francesa fa pocs dies, deia en un dels paràgrafs: "Els últims trenta anys, l'abisme que ja hi havia entre els països pobres i els països rics s'ha multiplicat per cinc." És a dir, que la diferència, per exemple, del Producte Interior Brut que hi havia fa trenta anys entre el país més pobre i el país més ric de la Terra, no sols no s'ha fet més petita, sinó que s'ha multiplicat per cinc. És a dir, que els països més pobres són molt més lluny actualment dels països més rics que fa trenta anys. I continua: "Encara avui dia, dos mil milions de persones viuen amb l'equivalent de cent pessetes al dia, dos mil milions de persones no tenen aigua potable i uns tres milions de nens moren de malnutrició cada any."

No faig aquests dos flashos per dramatitzar les coses -que tots sabem com estan- sinó per emmarcar una mica les reflexions que nosaltres farem. Em sembla que no podem pas fer reflexions angèliques o ingènues estant com estem en un món que no va bé. I no sols no va bé, sinó que es podria pensar fins i tot -i no sóc pas pesimista, com veureu per tot el que diré després- que va cada vegada pitjor.

Si mirem la situació, per exemple a l'Àfrica, veurem una llum d'esperança molt important que és Sudàfrica. Aquest país sembla haver-se encaminat bé des d'una situació difícilíssima que podia haver acabat d'una manera molt tràgica i que sembla -i hem d'esperar que sigui així- estar ben enfocada i que està resolent correctament una situació que semblava impossible de resoldre bé. Com a situació, de fet, sembla més difícil la de Sudàfrica -amb la seva barreja d'ètnies, de llengües i de religions- que la Iugoslàvia. Però mireu el que ha passat als països centrafricans o tot el que està passant a Argèlia.

Per tant, no tenim uns motius clars, experimentals, racionals, per dir que anem bé, que som en una dinàmica que va bé. Hi haurà qui potser farà aquesta lectura de la realitat, però em penso que també estaríem autoritzats a fer l'altra.

Crec, doncs, que ens hauríem de prohibir ser ingenus i tenir uns plantejaments que no toquin de peus a terra quan parlem de la pau, sinó que hem de partir d'unes realitats molt concretes, i de l'acceptació de la realitat. En algú moment de la Carta de la Pau es diu que no hem de fer construccions mentals que substitueixin la realitat, sinó que hem de mirar i comprendre la realitat, i és a partir d'ella que podem fer coses i que podem treballar. Serveixin, doncs, aquestes reflexions com a marc per prohibir-nos, d'alguna manera, la ingenuïtat.

Jo faig meua una frase d'una persona que em sembla que hauríem de tenir com a mestra del pensament, i que és l'actual president de la República Txeca, Havel. Ell té una frase que fa pensar molt, si hi rumiem una mica: "Som en un món en què tot sembla possible, però res no sembla cert." Si l'aplico al tema de la pau, jo diria: "Som en un món en què la pau és possible, però no tenim cap certesa que es donarà."

El títol de la meva conferència vindria a dir això. La pau és un horitzó possible; però no estem pas situats en una evolució que ens conduirà necessàriament a la pau. La pau pot ser que sí que sigui. Avui dia, penso que tenim aquesta possibilitat, però hem de ser molt conscients que també és possible el pas enrera; també és possible que el món evolucioni cap a una situació de menys pau i a una situació pitjor de com estem avui.

En aquest sentit, voldria dir també que hi ha una obra -que em va impressionar molt, la lectura de la qual recomano- del novel·lista libanès Amin Malouf, que és una mena de paràbola: Un segle després de Beatriz. Hi explica d'una forma més o menys enginyosa que evolucionem cap a un món en el qual hi ha una mena de món protegit on es pot viure -que seria el món en què nosaltres vivim- i un món impossible d'habitar en què no hi ha sinó guerres, epidèmies, on la barbàrie s'apodera de tot, de tal manera que la gent que viu al primer món -per dir-ho així- se'n va desinteressant progressivament. És a dir, ja ni es considera un lloc per poder-hi fer negocis, ni per anar-hi de viatge, ni per fer-hi turisme, perquè és un món absolutament salvatge, del tot perillós.

Fixem-nos que això no està gaire lluny d'algunes coses que passen avui. Algú de vostès és possible que hagi estat a Egipte. Avui dia, però, la decisió d'anar-hi no es pren amb la mateixa tranquil·litat amb què es feia fa uns anys; sabem que hi ha atemptats, violència... ¿Qui aniria a Algèria en aquest moment? ¿Qui aniria a Rwanda, per exemple? ¿Qui aniria a Libèria? ¿Qui aniria a Rússia en cotxe, pel seu compte? ¿Qui faria aquests viatges, ja no dic per gust, sinó per obligació professional? Aquí se'ns planteja una perspectiva absolutament inquietant; una perspectiva d'un petit nucli de la terra habitable, habitat per mil o dos mil milions de persones, en el qual es donen l'educació, el desenvolupament, la cultura, les arts, etc., i una immensa part del món habitada per quatre, cinc, sis... deu mil milions de persones, on no hi ha res a fer, on és absolutament perillós anar-hi, en què no sabem ni com es mor la gent ni com es mata. Aquest és un altre horitzó.

Resulta terrible aquesta situació en què és possible la imatge d'aquests dos pols. Un món dividit en dos sectors absolutament diferents: en l'un es dona una certa humanitat -cooperació, pau, cultura, arts- i en l'altre es dona la barbàrie.

Vaig llegir en un diari de Barcelona aquest comentari (que tradueixo), en un requadre dedicat a la fabricació d'armament: "És molt lamentable que els països del Tercer Món comprin armament, perquè tenen unes altres necessitats. Però si l'han de comprar a algú, val més que ens el comprin a nosaltres." ¿Cap a on volem anar? Això va exactament en la direcció de convertir aquest món en un món inhabitable. El mateix raonament que feia aquest senyor el podia fer un altre dient: "És molt lamentable que els joves es punxin; però, ja que ho fan, val més que em comprin la droga a mi i no a un altre." i, en aquest cas, aquest senyor hauria anat

a la presó. Perquè, és clar, la droga provoca moltes morts i moltes desgràcies i molts malestars familiars; però, ¿la guerra no? I la guerra es fa amb armes!

Aquí tenim l'exemple de decisió. De vegades, ens fa l'efecte que no podem fer res; però sí que podem fer coses. Els ciutadans, per exemple, reaccionem en contra de la droga (hi ha associacions de mares contra la droga, policia contra la droga), però no ho fem en contra del comerç d'armament. El comerç d'armament és una qüestió d'estat i els ministres fan les seves transaccions comercials, la indústria d'armament està protegida, és un secret d'Estat, i no sabrem mai on van les armes, ni d'on vénen, ni quants camins segueixen. Aleshores, ¿per què no ho denunciem? Perquè encara no tenim prou consciència de les coses. No la tenim. Jo tampoc. Si ens fessin dir, per exemple, quina part dels nostres impostos es destinen a educació o quina es dedica a la preparació de la guerra, segurament que no ho sabríem: mai no hem fet el compte.

Fixem-nos també -i amb això voldria fer una afirmació potser una mica dialèctica- que hi ha coses que se'ls ha canviat el nom, però que no han canviat. A Espanya mateix, abans de la Guerra Civil, el Ministeri que ara es diu de Defensa, es deia Ministeri de la Guerra; ha canviat el nom, però no ha canviat res més. Els noms són importants per donar una imatge, perquè no hi haurà cap país que tingui un Ministeri d'Atac, ningú no s'atreveria a tenir-lo, tothom diu que és un Ministeri de Defensa. Si tots fossin de defensa, no passaria res!

El que proposo és que, entre tots, hem de propiciar el desvetllament d'una nova consciència. Ens hem de fer capaços de tenir una nova consciència.

Per deixar aquest quadre més aviat tètric, voldria dir una cosa molt positiva. Faré una cita d'una persona de Barcelona, d'un català anomenat Fèlix Martí, que té un text que trobo preciós. És d'una conferència que va donar a la Universitat de la Pau de Sant Cugat l'any 1984, però em penso que té encara tota la validesa, encara que han passat més de 10 anys. Diu així -permeteu-me la cita, que és una mica llarga, però que em penso que és molt bonica-: "Objectivament, ens podríem decantar, doncs, pel pesimisme; però no ens ho permetem. No sabem per què, però portem a les entranyes nostàlgia de paradisos, vocació de fraternitat, coratge per esdevenir lliures, somnis de pau i d'amor. És veritat que també engendrem odís i violències; però notem, sentim, que la nostra realització humana es produeix més plausiblement quan emergeixen les passions amoroses i fraternals. Aquesta meravellosa i gratuïta irrupció d'aspiracions a la llibertat i a la fraternitat deu ser la base de la dignitat humana. Els representants de les savieses religioses, morals i filosòfiques més acreditades ens han fet més conscients de la riquesa d'aquesta dignitat humana; ens han ajudat a confiar més en nosaltres mateixos. Amb un realisme molt profund, ens han ajudat a descobrir, endins de les nostres misèries personals i col·lectives, raons secretes i incondicionals a favor de la vida, de l'amistat i de la pau. El que pot fer viable la catàstrofe o les crueltats de les guerres limitades és

una crisi de confiança en la dignitat humana. El destí de la humanitat és encara la guerra i nosaltres no acceptem el destí i estem disposats a lliurar la vida per provocar la pau. Intentem serenament, joiosament, burlar-nos del destí; potser és aquest el gest que ens fa més humans. En tot cas, cada vegada que algú fa aquesta experiència, ens sentim més contents de formar part de l'espècie humana.”

Podríem, doncs, resumir aquest text dient que l'ordre és -per dir-ho així- transgredir el destí. Si fem un repàs de la història de la humanitat, veurem que conté molta guerra, molts odís, molta violència, molta sang, molt dolor. Però, malgrat tot, hi ha alguna cosa dins nostre que diu que això no és el destí de la humanitat. La humanitat no està cridada a això, està cridada a alguna cosa diferent. Aleshores, aquesta ordre de transgredir el destí és l'ordre que penso que és vàlida; és l'ordre que sentim a dins, i és l'ordre que ens posa en marxa per a iniciatives com, per exemple, la de la Carta de la Pau.

Després atarraré en unes propostes molt concretes, que em sembla que són perfectament articulables amb la Carta de la Pau. Abans, però, voldria fer una excursió per aquesta nova consciència que crec que caldria desvetllar. ¿Què vol dir una nova consciència? Des del meu punt de vista penso -i voldria fer algunes afirmacions que potser seran dialèctiques i que vostès poden evidentment contradir després- que no hem d'esperar ja més proves per saber que és inútil confiar en iniciatives preses des del poder. És a dir, moltes vegades ens preguntem: “És que nosaltres no tenim poder. No podem canviar les coses!” Però jo el que dic és que només nosaltres podem canviar les coses.

El poder no canviarà les coses, i ho explico una mica: el poder -encara que resulti paradoxal- limita. Algú, molt radicalment, afirma que corromp. Jo no diria tant. Jo diria que el poder limita. És evident que si la consciència col·lectiva es desvia o desapareix, fins la democràcia i tot perd aleshores una gran part de la seva potencialitat, i quan la democràcia es debilita, guanyen força, mitjançant mecanismes ben coneguts, les postures totalitàries, contra les quals cal estar permanentment en guàrdia. És evident, també, que si la consciència col·lectiva està greument mancada, ho estaran també en el mateix grau els governants i les societats. I ara sí que estic dibuixant els nostres trets actuals. ¿Per què no estem contents de les actuacions de les idees, de les iniciatives del poder? Perquè la consciència que constreny el poder -que som nosaltres- no és prou activa. El poder no fa més que allò que se li demana, i de vegades una mica menys; però mai no fa més del que se li demana. El poder gestiona. El poder no té idees noves. Els governants tenen por que les coses vagin pitjor de com van, i es limiten a gestionar les coses. Penso que qualsevol de vostès que hagi tingut una certa responsabilitat de govern en qualsevol institució, entendrà perfectament el que dic.

Quan un té la responsabilitat d'una institució, aspira que allò no vagi malament. Hi ha idees una mica arriscades que potser farien que la institució anés millor, però com que són una mica

arriscades, no les farà mai. El poder, per ser, és conservador, i no ho dic en el sentit polític de la paraula, sinó que conserva allò que hi ha, perquè sap que les coses podrien anar millor, però també podrien anar pitjor, i, per tant, és absolutament conservador. És per això que les iniciatives no vindran del poder; les iniciatives vindran de vostès que signen la Carta de la Pau. Les iniciatives vindran, per exemple, dels objectors de consciència, que es declaren així abans no existeixi una llei d'objecció de consciència. Després, el govern farà la llei, quan ja n'hi ha milers, però no ho farà abans. És a dir, vostès es poden imaginar la situació d'un govern que digui: "No tinc cap jove que sigui objector de consciència, però per si hi ha algun, vaig a fer una llei." És impossible, això. La llei es fa quan hi ha milers de joves que fan objecció de consciència i el govern no sap què fer-ne i, evidentment, no els pot empresonar, perquè la societat no toleraria milers de joves a la presó perquè no volen fer el servei militar. I aleshores, ¿què ha de fer el poder? Doncs regular aquesta situació. Però la situació l'han produïda els joves, no l'ha produïda el poder.

Hi ha, per tant, dos punts que considero importants de cara a una reflexió. El primer és que l'exercici del poder limita la capacitat d'actuació i, fins i tot, la imaginació dels governants, siguin els que siguin. Jo no voldria ser-ho de cap manera, però també quedaria automàticament limitat i carent d'imaginació en el moment que em donessin una responsabilitat de govern.

La segona afirmació és que, en un sistema democràtic, el que resulta determinant és la consciència col·lectiva. I ara permetin-me una anècdota, perquè he dit que en un sistema democràtic allò que resulta determinant és la consciència col·lectiva, però m'atreveria a dir que també ho és en un sistema no-democràtic, encara que per uns camins més difícils. L'any 1981 va venir a Barcelona un personatge que algú de vostès potser coneix, que és Sean McBride. McBride era un irlandès que en la seva joventut havia estat militant de l'IRA, perquè els anglesos l'any 1918 o 1919 havien afusellat el seu pare -és un d'aquells ressentiments de què parla la Carta de la Pau-; i va participar en les lluites per la independència anglesa. Aquest home, al llarg de la seva vida, va evolucionar: va ser polític, ministre d'affers exteriors de la República d'Irlanda i també -i va ser a partir d'aquest aspecte que vaig contactar amb ell- va ser un dels cofundadors d'Amnistia Internacional. McBride va venir a Barcelona convidat pel Col·legi Casp a donar una conferència i va parlar sobre la cursa d'armaments. Algú del públic li va preguntar: "Jo estic molt d'acord d'intentar aturar la cursa d'armaments; però jo no puc fer-ho. ¿Què es pot fer?" McBride va respondre: "Si vostè no pot, no pot ningú, perquè el poder no ho farà. Per tant, o ho fan els ciutadans o no ho farà ningú. Si entre els ciutadans hi hagués realment un consens, una consciència que això no pot ser i, per mil camins -a través del vot, de conferències, de xarrades, de llibres, d'articles de premsa, de cartes al diari... del que sigui-, es manifestessin progressivament en contra d'això... Aquesta és l'única manera que tenim. Pensi que el poder de l'opinió pública és un poder enorme, és el poder més gran que hi ha. En definitiva, moltes vegades el poder polític no és més que un poder en funció de l'opinió pública, i la batalla política moltes vegades no és més que apoderar-se de l'opinió pública." La persona que havia preguntat va rumiar un moment i va dir: "Hi estic d'acord. En un sistema democràtic

és així. Quan la gent es pot expressar i parlar lliurement com estem fent ara aquí, és cert que l'opinió pública es pot anar formant i finalment pot conduir les coses cap a un cert punt." Però McBride va insistir i hi va afegir: "Jo dic que això és veritat fins i tot allà on no hi ha llibertat d'expressió, allà on no hi ha democràcia. Vostè segurament està al corrent que a Polònia hi ha un sindicat que es diu Solidaritat. Era l'any 1981. Aquest sindicat és clandestí i el seu líder és el senyor Walesa. No tenen accés a la premsa, ni a la ràdio, ni a la televisió, perquè el règim de Polònia és absolutament autoritari. Però Solidaritat té una cosa molt més important: l'opinió pública. I vostè estigui atent al que passarà a Polònia i al que passarà amb el seu president." Quan al cap de deu anys el senyor Walesa era president de la República de Polònia -i encara ho és- realment un es queda una mica sorprès i pensa que sí que és veritat. El poder és l'opinió pública. ¿Qui ha enderrocat el mur? Hi ha molts factors que l'han enderrocat: l'economia entre d'altres, però també, i principalment, el fet que els ciutadans que hi havia darrera del mur no hi estaven d'acord. I no ho podien expressar, però s'ho podien dir mentre prenien un cafè, a les reunions familiars, i tothom sabia que allò no era més que una ficció i que allò recolzava exclusivament en la força, però que no hi havia al darrera cap opinió. I vam veure com, sense que ningú ho pogués preveure, tot allò es va ensorrar de cop. Un o dos anys abans, en el referèndum de l'OTAN, encara se'ns parlava del perill enorme que significaven uns països que després s'ha vist que eren uns fantasmes de països, sense capacitat pràcticament per a res.

Si jo dic que el poder no té la imaginació, i que la imaginació i les iniciatives pertanyen als ciutadans, hem d'entendre que acceptem responsabilitats importants dels ciutadans. Poso un exemple. Tots nosaltres pensem segurament que el sistema democràtic és el millor sistema polític que hi ha, i hem de lluitar perquè la democràcia es mantingui. Però també estem d'acord, per exemple, que el sistema de recaptació de vots és, si més no, sorprenent.

Jo recordo, per exemple, que un candidat francès a unes eleccions tenia com a garantia que obtindria vots, no el seu programa, sinó el fet que l'empresa de creació d'imatge que va contractar era la mateixa que havia fet una campanya a favor d'un detergent que ho havia arrasat tot.

Jo tinc un amic -que deu ser anarquista- que diu: "No votaré mai, fins al dia que em trobi a la bústia el programa de tots els partits. Me'ls llegiré i decidiré a qui voto. Però mentre intentin arrancar-me el vot a base d'spots televisius, de cartells... no votaré." Penso que hem de votar, però ho explico com a exemple una mica extrem.

Però, ¿quan s'acabarà això? ¿Seran els mateixos partits els que diran que per a la propera campanya, en comptes de 1.000 milions se'n gastaran 20? Els partits no ho faran, perquè és l'únic mecanisme que tenen. Només ho faran en el moment que els ciutadans diguem no i rebutgem d'alguna manera (a través de la nostra opinió, de les nostres cartes...) tot aquest

sistema. Perquè el vot no depèn que surti millor o pitjor maquillat el candidat a la televisió, ja que no votem el més maco. Això no seria democràcia, sinó una certa perversió que cal anar corregint. Repeteixo, això no ho canviaran els partits, ha de ser una reacció dels ciutadans. Per part del poder això no es produirà mai.

Pel que fa a la segona afirmació, el que resulta determinant és la consciència col·lectiva, es podria resumir de la manera següent: la política, cal concebre-la com una tàctica; però l'estratègia radical per aconseguir un canvi -aquest avui qualitatiu del que parla la Carta de la Pau- és l'educació de la consciència.

No estic d'acord amb una afirmació que de vegades es fa: "El món estarà en pau quan tothom estigui en pau individualment." Penso que la vida de l'home té dues cares i entre totes dues hi ha d'haver un cert equilibri: una faceta personal i una faceta social. És cert que només aquell que estigui en pau amb ell mateix i amb els altres pot ser agent de pau i pot crear cultura de pau, i que aquest element personal és absolutament necessari; però també és cert que l'home està immers dins d'una societat, i que quan algú va a la guerra no ho fa generalment per odís personals, sinó perquè forma part d'un engranatge, d'un engranatge social. S'ha dit que la guerra la fa gent que no sap perquè la fa, en comptes d'altres que no la fan i que sí que ho saben. Per tant, no hem de confiar només en la conversió de la consciència personal, sinó també a anar variant unes estructures que fan possible que algú decideixi enviar 300.000 persones a l'altra extrem del món a matar-ne d'altres que ni coneix, com és el cas de la Guerra del Golf.

El desvetllament d'aquesta consciència col·lectiva, el desvetllament progressiu de la consciència humana, crec és l'únic camí, l'itinerari genuí d'humanització. És el lloc des d'on desplegar totes les potencialitats humanes. L'evolució de la consciència no és una evolució genètica. De fet, l'home ha necessitat milions d'anys per arribar a ser com és biològicament, genèticament i, ara, crec que som en un període d'evolució en què potser el més important no és l'evolució genètica -que també s'està donant-, sino l'evolució d'actituds. Comencem a comprendre que el món pot ser d'un altra manera, que la humanitat pot ser diferent; comencem a comprendre -i això és molt important- que el món podria estar en pau.

Vosaltres direu que sempre hi ha hagut gent de pau, que en trobaríem entre els filòsofs grecs, els jueus, etc., però hi ha una diferència: ningú fins ara no ha pogut tenir consciència de la globalització del món. És a dir, ¿què podia fer una persona a Grècia fa 2.000 o 3.000 anys, per més be que parlés o per més que convencés els seus 40 contertulis, de cara a pacificar la Xina?

Absolutament res. En canvi, avui estem en unes condicions totalment diferents. Si avui a Tokyo es produeix una reunió d'empresaris, poden crear demà a Barcelona 20.000 llocs de treball o

destruir-ne 20.000; la pau social de Barcelona es pot decidir a l'altre extrem del món en una petita reunió. Això mai no havia passat abans. Estem en un món diferent que s'ha fet interdependent, que ha passat de ser fraccionat a ser interdependent, i, per tant, avui dia és possible pensar en una pacificació o en una guerra universal. Malauradament sabem que existeixen les armes necessàries per destruir tota la humanitat, però hem de pensar que també existeixen les eines per provocar canvis positius a tota la humanitat.

Aquesta nova consciència que pretenem desvetllar ha de ser autoconscient que és una consciència evolutiva, és a dir, que no sabem quin és el punt final, si és que n'hi ha. A diferència d'un revolucionari, que sap quina és la societat que vol, quin govern, quins canvis vol provocar, la consciència evolutiva no ho sap, perquè ningú no pot definir com seria un món en pau, ja que no en té un model. Només podem imaginar un camí que ens resulta atractiu: un camí de fraternitat, de solidaritat, un camí no violent; però, on ens portarà aquest camí, no ho sabem. Per tant, estem dins d'un camí evolutiu.

Finalment, voldria dir que l'esperança que hi ha darrera aquest canvi rau en un treball humà, en una dignitat humana i en el que podríem anomenar una paciència creadora. No podem pensar en un canvi instantani, ràpid. Una de les coses que succeeix avui dia és que no hi ha cap sociòleg que pugui preveure quan es produirà un canvi. Un escriptor francès, Charles Péguy -que va morir a la Primera Guerra Mundial- deia: "Quan una idea simple, senzilla, pren cos social, s'esdevé una revolució." Pensem, per exemple, que hi ha civilitzacions que han mort per no conèixer la roda. ¿Voleu una idea més simple que la roda? La seva invenció, però, transformà les civilitzacions. Per tant, si ens atrevim a fer el descobriment que és possible renunciar a la violència per resoldre els conflictes socials, això canvia el món. Però hem de fer aquest descobriment; el tenim davant els ulls, però de tant a la vista que el tenim, no el veiem. No podem dir que, com que de guerres sempre n'hi ha hagut, sempre n'hi haurà, ja que en altres coses, en canvi, no tenim aquest pensament. Per exemple, mai no diríem que com que el càncer sempre ha existit, no podem fer res més que suportar-lo. Al contrari, la humanitat proposa dedicar institucions, persones i diners per a la investigació i per lluitar contra aquesta malaltia. És més, encara que ens diguin que el cinquanta per cent dels processos cancerosos es poden aturar amb èxit, no n'estem satisfets encara, en volem més. Les vacunes contra la diftèria o el tètanus no les hem trobat sota una pedra per casualitat; ens hem dedicat a trobar-les. Estem buscant una vacuna contra la sida i no crec que ningú no dubti que un moment o altra es trobarà, perquè sabem que hi ha gent que s'hi està dedicant. Nosaltres demanem als poders públics que s'investigui sobre aquests temes, ens interessa que amb els nostres diners s'investiguin aquests temes i, per tant, s'avança. Però jo us pregunto: ¿Quants intituts d'investigació per la pau coneixeu? ¿Quantes facultats tenen un departament de resolució de conflictes? Quan es veu venir un problema amb l'exterior, l'única preparació que es fa es una preparació militar. ¿Hi ha diàlegs permanents per solucionar conflictes? Si no sabem com

tractar un conflicte, podria haver un institut específicament a això, amb prou informació dels diferents interessos...

Voldria fer unes propostes molt simples que deriven del que he dit i que connecten amb altres propostes o amb l'esperit de les propostes de la carta de la Pau. Són sis propostes que voldrien ser fonamentadores del treball per la pau. És ben curiós que el treball per la pau no té bona premsa d'immediat, al contrari del treball pel càncer, per exemple, perquè no sembla en cap cas un treball fonamental. Jo crec en canvi que el treball per la pau és tan o més seriós que d'altres i, per tant, tant o més transcendent, i que cal fonamentarlo sobre unes bases concretes. Són sis propostes que no crec que siguin gens ingènues; una altra cosa és que siguin encertades, però ingènues, no. Són les següents:

1. On hi ha persones hi ha conflictes. Crec que és una afirmació ben realista. Per tant, l'aspiració de qualsevol persona que vulgui influir sobre la pau no és aspirar a un món sense conflictes; ens hem de posar un horitzó més proper. Al que podem renunciar no és a l'existència del del conflicte sinó a la seva resolució violenta. De fet, en molts casos els ciutadans hem renunciat a la resolució violenta dels conflictes, recorrent la via constitucional, etc. Els qui no ho han fet han estat els estats.

2. La construcció de la pau és un procés històric. No es tracta d'un procés episòdic -com ho podria ser una manifestació reivindicativa-, sinó que es podria comparar amb la implantació de la democràcia, o la revolució tecnològica.

3. No és possible viure sense acceptar un cert risc. L'afany de considerar i d'eliminar tots els riscos ens fa tornar neuròtics. Per exemple, si jo volgués eliminar tots els riscos possibles de la meua vida, no donaria la mà a ningú en prevenció de la malaltia que pogués contagiar-me, no aniria a menjar enlloc perquè ves a saber si han rentat bé els plats, no caminaria pel carrer per evitar que m'atropellessin... Els ciutadans normals hem acceptat la proposta de civilitzar-nos i acceptem, per exemple, no portar armes a sobre, tot i el risc que ens ataquin, i confiarem en una policia que no hi serà quan ens ataquin i en una justícia que serà lenta. Tot i això, fem un acte de fe, no portem armes i la ciutat és millor. Els estats, en canvi, s'armen fins a les dents en prevenció del que pugui passar, tot i que és molt més perillós això que si tots els estats estiguessin desarmats.

4. La pau no és gratuïta. La pau és un bé preciós, i els bens preciosos, normalment, no són gratuïts. Posaré un exemple: ¿Oï que la nostra societat s'ha informatitzat? ¿A costa de què? ¿Quants diners ha dedicat cada empresa a informatitzar-se? ¿Quantes hores hem posat els ciutadans per aprendre una cosa que a l'escola no ens van ensenyar? ¿Quants ordinadors hi ha a les cases sota els llits perquè ja no funcionen? Però hem tingut la voluntat d'apostar per una cosa que hem pensat que era interessant. Així, fins que no decidim que la pau és interessant...

La pau -que, com diem, no és gratuïta- requereix dos tipus de treball: un treball solitari fet cap a l'interior de la persona i un treball solidari fet cap a la societat. No es pot construir la pau sense aquests dos treballs. Si algú hagués tingut la idea de la Carta de la Pau, però no l'hagués comunicada ni donada a firmar a milers de persones, s'hauria quedat només en una gran idea. El treball per la pau és cara endins, d'una persona que pensa i té una idea, i també cap enfora, quan la comunica i intenta que sigui una cosa social.

5. Cal crear estratègies per la pau. Hem de reconèixer que no tenim respostes vàlides per a certes coses i que cal potenciar la investigació per la pau. Per exemple, una cosa a estudiar seria la possibilitat que en un termini de temps, els exèrcits nacionals, estatals, passessin al control de les Nacions Unides: evidentment, ningú no ho estudia.

6. Avui no podem entendre el món si no és des de la comprensió del concepte d'interdependència. Avui dia no podem pensar que farem una societat catalana en pau, espanyola en pau, europea en pau... ¿Com podem pensar això estant envoltats de milers de milions de miserables? ¿Aquests miserables es conformaran sempre a ser-ho o demanaran algun dia allò a què tenen dret? Hem de pensar en un món en pau, amb una perspectiva global.

Hi ha una "paraula màgica" que ho resumiria tot: el diàleg. És l'eina que tenim els homes per entendre'ns, prescindint del grup al qual pertanyem o de quins siguin els nostres interessos. Moltes vegades es dona que, fins quan parlen els contraris, troben que els seus interessos arriben a ser compatibles. Amb això recordo una cosa que diuen els no-violents i que he sentit en boca de Lluís M. Xirinachs, i és que quan es tracta de girar un volant cap a la dreta, la mà dreta tira cap avall, i la mà esquerra tira cap amunt. Si les dues tiressin cap amunt o cap avall alhora, el volant no giraria; és necessari l'esforç de la dreta cap avall i l'esforç de l'esquerra cap amunt. Per anar d'acord, han de fer el contrari. Això és el que resulta més difícil de descobrir, que dues persones amb interessos contraris o dos grups amb interessos oposats poden dialogar i que a través del diàleg és possible arribar a solucions. I no únicament solucions de pacte, que ja són desitjables, sinó a veritables solucions harmonitzadores.

Lamento si he estat llarg o avorrit o poc clar. El que volia dir, en definitiva, és que podem fer coses eficaces per fer que la realitat del nostre món s'aproximi al món que desitgem.